

Co-funded by the
Europe for Citizens Programme
of the European Union

Projekt „SVEDOČANSTVO - ISTINA ILI POLITIKA: Koncept svedočenja u komemoraciji jugoslovenskih ratova“ realizovan 2016-18. godine bavio se načinima razmišljanja o jugoslovenskim ratovima i sprovođenjem i korišćenjem svedočan(a)va o njima u regionu.

Partneri projekta bili su Centar za kulturnu dekontaminaciju iz Beograda, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Institut za filozofiju i društvenu teoriju iz Beograda, Učitelj neznanica i njegovi komiteti iz Beograda, Historijski muzej Bosne i Hercegovine iz Sarajeva, Muzej savremene umetnosti iz Beograda, Boem iz Beča (Austrija), Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa (OBCT Transeuropa) iz Rovereta (Italija), Centar za kulturnu i socijalnu popravku iz Banja Luke i Leibniz-Institut für Ost- und Südosteuropaforschung (IOS) iz Regensburga (Nemačka).

Danas prenosi nekoliko članaka nastalih u ovom projektu. Program u celini, biografije učesnika i apstrakte možete videti na sajtu projekta: <http://svedocanstvo-imenovatoratom.org/rs/konferencija>

Bertran Badiu, École normale supérieure, Paris

Surovi januar (4)

Govor, koji je o „intenzitetu kao književnoj kategoriji“ Celan karakteriše, svojom uobičajenom strogoću, kao „nažalost, neinspirativnom“. Alemannu će izraziti želju da „o tome čuje još“, gledajući na to iz perspektive onoga rečenog na predavanju, pre nego što će se profesor pozvati na još jedan koncept u svom eseju, vezu „intenziteta“ i „hijerarhijske razlike“. Primećujući da se ne može osporiti „aktuelnost i neoborivost“ ovog mišljenja, Celan podvlači, ne bez humora, taj „republikanski“ pristup. Ne znamo da li je zatim razgovarao sa svojom suprugom kao što je obećao na razglednici koju joj šalje 23. u mesecu, na dan njihove „godišnjice“ kada je ujedno i njen rođendan i dan njihovog venčanja. Tokom cele njihove komunikacije, u osetljivim trenucima, Celan sujevno insistira na tom broju, sa notom intimnosti.

Na povratku, Celan prolazi kroz Ciri, gde od 1933. živi Margarete Zusman. Dve godine pre toga, u Epine na Seni, on je čitao i mislio o njenom eseju o biblijskim figurama, posebno o Mojsiju. Zusman mu je i dalje bila u mislima kada je odlučio da pošalje, za praznike 1964, svojoj prijateljici u Dizeldorfu, Hildi de la Mot, koja mu je poklonila ružičasti kvarc koji šalje pozitivnu energiju, autobiografiju žene koja je bila Blohova, Landaurova i Buberova prijateljica, pod nazivom *Živela sam mnogo života [Ich habe viele Leben gelebt]*. Tim činom je osobu koja je za njega predstavljala ono što su za Rilkea bile princeze i druge aristokrate, podstakao na čitanje ovog pasusa autobiografije Zusmanove, koji ga je sigurno dirnuo: „Upoznala sam i poslednjeg predstavnika nove generacije, izvanrednu osobu, velikog pesnika Pola Celana, čiju sam moćnu poemu *Fugu smrti* poznavala, kao i pesmu o mlađoj majci [*Peuplier tremble*]. Bila sam skoro prestravljena kada su mi pročitali pismo koje je on potpisao, najavivši svoj dolazak. Sa pismom je stiglo nekoliko zbirki pesama i predavanje koje je držao prilikom preuzimanja Bihner nagrade.

Od mojih tekstova, čitao je samo malo proze. Njegove pesme su gorele u mom srcu, iako sam na početku teško razumevala njegov jezik. Njegova je poseta bila jedno od iskustava koje su otkrile bit nove generacije. Njegova poezija nije ni na koji način bila apstraktna umetnost, već naprotiv, potpuno promenjena u odnosu na raniju umetnost, emanirala je iz potpuno drugačije stvarnosti“.

Prilikom slanja novogodišnjih želja, početkom januara, Celan je s pažnjom najavio svoju buduću posetu. Iako skoro slepa, stara dama, koja je bila prva komentatorka Kafke (1929), za njega je predstavljala

Na povratku, Celan prolazi kroz Ciri, gde od 1933. živi Margarete Zusman. Dve godine pre toga, u Epine na Seni, on je čitao i mislio o njenom eseju o biblijskim figurama, posebno o Mojsiju

la jevrejsku Mnemosinu za kojom je tog januara imao veliku potrebu. Poznavala je napamet fragment iz „Meridijana“, i posedovala snažan entuzijazam za mlade autore poput Ingeborg Bahman! On odlazi u Krinlajn ulicu broj 2, kod osobe koju je ne tako davno nazvao Ester, na kraju pesme „Puisé par le grand / dépourvu d'yeux / à tes yeux“, noseći u ruci buket belog jorgovana. Beo, poput cveća koje je poklonio Žizeli na dan njihovog venčanja, 23. decembra 1952.

Ester je, pošto je carski savetnik Hama u jednom danu odlučio da poubija sve Jevereje Perzijskog carstva, svojom promišljenošću i hrabrošću pridobila svog muža, cara Ahasfera da upravo Hamana obesi i oslobodi njen narod. Aludirati na to da je Margarete Zusman heroina iz Knjige o Ester, nije uopšte skromna aristokratska titula! Istovremeno, dati joj to ime znači naterati je da se zauzme za jevrejsku stvar bez duha konzensusa sa Nemcima. Judaizam

nakon šoe, i složen odnos Jevreja i Nemačke, su u srži njihovog razgovora, kao što su, posredno, u dvema pesmama koje Pol Celan objavljuje u zbirci u kojoj veliča pesnikinju i spisateljicu eseja skoro duplo stariju od sebe: (već spomenutu) „Od velike“ (*Vom Grossen*), kao i „Pevljiv odmor“ (*Singbarer Rest*). Uživu, u intimnosti njene radne sobe koja gleda na krovove Ciriha i jezero, Celan objašnjava svoje dve pesme napisane u januaru (!) 1964. i kroz njih, ako je verovati onoj koja ga u tom trenutku sluša, sve svoje pesme! Njihov sastanak ima i nečeg *hasidskog* u sebi, pošto su oboje, svako za sebe i na svoj način, okrenuti svom vremenu i životu. Kakva bi to mogla biti objašnjenja, bez sumnje istovremeno vrlo precizna i širokog obima, znajući da Celan nije imao naviku da izvodi takve vežbe? Da li je Celan predstavio njihov kritički ton? Jer, čak i dok joj odaje priznanje, ni u jednom trenu ne dozvoljava sebi da zapadne u idealizaciju, već lucidno gleda na moguće probleme. Pesmu neće završiti do 11. jula 1965. i ostaće neobjavljena a da ona predstavlja svedočenje o njegovoj „januarskoj [1965] poseti Margareti Zusman“. Pesma nije manje kritična od prethodne dve, daleko od toga: „Devedeset godina stare oči i više/ pola vizionarske/ pola prevarenje:/ševe, love ih, u plavetnilo se skupe/Beskrajni stub praha, i to/ takođe/ Vi koji postajete beli, bićete/ poneseni.“

Da bismo razumeli pesmu, čak pre nego i pokušamo da ponudimo neku interpretaciju, korisno je poznavati nešto što je Margarete Zusman napisala u svom eseju pod nazivom, „Knjiga o Jovu i sudbini jevrejskog naroda“: „koliki god da su ponos i sreća koju nosi Jevrejstvo, ono se mora nositi“. Treba se takođe pozvati na stihove iz Knjige Izlaska (13, 20-22): „Tako otišavši iz Sohota stadoše u logor u Etamu, nakraj pustinje. / A Gospod idеше pred njima danju u stupu od oblaka vodeći ih putem, a noću u stupu od ognja svetleći im, da bi putovali danju i noću. / I ne uklanjaše ispred naroda stup od oblaka danju ni stup od ognja noću“.

Nastavlja se

Džeims Veb teleskop: Kroz galaksije i planete za svako dete

Tekst: Darko Donevski

Mama kaže da će teleskop Habl dobiti mlađeg brata, ali nju ne razumemo ni ja ni moj tata. Kaži mi, Seb, šta je to Džeims Veb? Dvadeset osam godina ima kako Habl neprekidno svemir snima, ali da bismo razumeli sitne detalje neba, Hablu sada pomoć treba.

On snima duboki svemir i fotografije nam šalje o galaksijama koje su od nas daleko... najdalje. Ali, astronomi trenutno najviše brine koliko ima svemirske prašine. Zato nam treba teleskop od Habla još veći – džinovsko ogledalo, takoreći, koji će biti iznad Zemlje visoko, i imati infracrveno oko.

Ne razumem te baš načisto, zar nije svačije oko isto? Malo sam pospana, pa mi logika kasni, molim te, bolje mi ovo objasni! Da bismo istražili galaksije, njihov početak i kraj, treba da razumemo kakav im je sjaj. Sve galaksije svetlost zrače, neke slabije, a neke jače.

Mnoge od njih su stidljive, sakrile su se iza oblaka prašine, pa su našim očima nevidljive. One se blizu jedna druge gnezde, u njima žive najmlađe i najsjajnije zvezde.

Milion takvih galaksija kosmosom luta, daleko od dvorišta našeg Mlečnog puta.

Njihovo postojanje, gde god ih ima, Džeims Veb teleskop će uskoro da snima! Ali, ako je očima ne vidimo svojim, kako znamo da galaksija postoji?

Dalekih galaksija skrivenu lepotu, otkrivamo snimajući njihovu toplotu. Kao kada leti izađeš iz kuće, ti ne vidiš zrake, al' znaš „baš je vruće“.

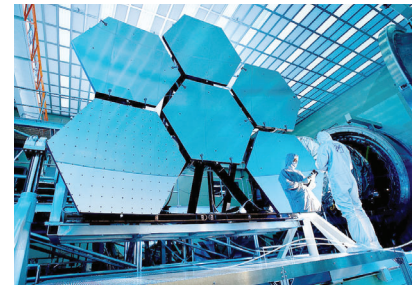

Foto: Wikimedia

U galaksijama mlade zvezde brinu kako da zagreju kosmičku prašinu. Mislim da je ova tema jasna meni – kad zagrevam šećer, on se zarumeni. Tako je. Da bismo ostvarili tu nameru, na Džeims Veb smo ugradili termalnu kameru. Njegovo ogledalo čak od tvoje sobe je veće, mnogo zraka na njega moći će da sleće. Te signale, dalje, sistem će u kompjutere da šalje.

A zatim ćemo na ekranu da vidimo svemirsku sliku skladnu – crvena boja za toplu galaksiju, a plava boja za hladnu.

Šta se dogodi nakon što se galaksija rodi? Da li život živi sama, ili ima prijatelje, kao tata i mama?

Među astronomima priče kruže da mnoge galaksije vole da se druže.

A kada su blizu, usled gravitacijskog dejstva, nastaju neka doživotna prijateljstva.

Mene ipak malo brine – kako ogromni teleskop odleti do te visine?

Da bismo teleskop poslali na krajnju metu, moramo da ga stavimo na noseću raketu.

Najbolja od svih njemu će pomoći da ugleda novi svet – njeno ime je Arijana 5.

Kad je leti vruće, nas decu iz zgrade stave pod dva prelepa brezova drveta da nas hlade.

Teleskop kad se vine, kako se štiti od sunčeve vrućine?

Danas

U saradnji sa Centrom za promociju nauke, „Danas“ predstavlja izabrane priče sa naučnopopularnog portala elementarium.cpn.rs

REŠENJE IZ PROŠLOG BROJA

VODORAVNO: Patofiziologija, orepina, pavijan, Pol, tam-tam, Nant, umači, letači, ti, la, Uljmani, espap, atom, azijat, ora, ritual, sarkom, t, i, urvine, haremi, sir, Anarti, oras, anagraf, avanija, tetak, totalitet, isisavanje, emiri.